

Papua, een provincie van Indonesië, is eigenlijk gesloten voor buitenlandse journalisten. Misschien is de inheemse bevolking, de Papoea's, daardoor vergeten.

De Papoea's dreigen echter vreemdeling in eigen land te worden, zoals de Indianen dat nu in Amerika zijn en de aboriginals in Australië. Al jaren signaleren Human Rights Watch en rooms-katholieke mensenrechtenorganisaties dat de situatie van de Papoea's dramatisch is. De stand van zaken op een rij, omdat het toch gelukt is Papua binnen te komen.

Nederlandse kolonie

Tot 1949 vormde de Indonesische archipel de kolonie Nederlands-Indië. De kolonie werd in 1949 onafhankelijk: de staat Indonesië was geboren. Alleen Papua bleef in Nederlandse handen. In 1963 werd Nederland gedwongen het bestuur over Papua over te dragen aan Indonesië. De Papoea's mochten via duizend geselecteerde afgevaardigden in 1969 een 'vrije keuze' maken over de toekomst van hun land. De volksstemming werd vervalst door Indonesië, maar door de Verenigde Naties erkend. Zo werd de Papoea's de hun beloofde zelfbeschikking ontstolen.

In die tijd waren er politici die zeiden dat als zij een Papoea zouden zijn, zij voor Indonesië zouden kiezen. Anno 2014 is er geen Papoea te vinden die zo'n uitspraak voor zijn rekening wil nemen.

Nederland wil best voor de Papoea's opkomen. Maar dat gebeurt om strategische en handelsoverwegingen steeds binnen de grenzen van het a priori van vriendschappelijke betrekkingen met Indonesië. Van het verbinden van handel met voorwaarden ten aanzien van mensenrechten in Papua lijkt geen sprake te zijn.

boskap

In een laag over het land scherend watervliegtuigje, op weg naar Butiptiri ten oosten van de Digoel, zie je de ernst en massaliteit van de boskap. Oerwouden zijn rigoureus vervangen door onafzienbare velden palmolieplantages. Hoeveel Papoea's zijn de dupe geworden?

Heerste in Indonesië onder Soeharto (1967-1998) een systeem van roofkapitalisme met grootscheepse grondverkoop aan multinationals, nu is de verhouding tussen Jakarta en Papua er een van patroon tot cliënt. Grond is van de staat, zegt Indonesië, en de belangen van de Papoea's zijn ondergeschikt aan de doelstellingen en van de groei-economie. Maar voor de

Papoea's is 'het bos juist onze moeder': deel van de gemeenschap, bestaansgrond, kern van de eigen cultuur.

Anders dan de toegezegde 'constructieve dialoog' wordt de Papoea's vaak via intimidatie, omkoping en minieme vergoeding land afgenomen, legaal of illegaal. Op de wereldmarkt leveren palmolie en tropisch hardhout immers veel op. Gebieden, samen zo groot als Portugal, zijn ontbost, tot schade ook van de biodiversiteit op wereldniveau.

verzet

Na de bestuursoverdracht aan Indonesië in 1963 richtten vrijheidsstrijders de Organisasi Merdeka Papua (OPM) op, met nog wortels in het door Nederland gestichte Papua Vrijwilligerskorps. Oud-sergeant Ferry Awon was een van de eerste leiders. De over verschillende delen van het land verspreide groepen willen onafhankelijkheid en vallen met speren, pijl en boog en buitgemaakte vuurwapens Indonesische militaire posten aan. De OPM overkoepelt a) zo'n twintig gewapende groepen (circa 1200 man), b) de 'ondergrondse' burgerlijke vleugel die zich op bewustwording, diplomatie en propaganda richt en c) de buitenlandse afdeling met onder anderen de internationaal actieve Benny Wenda van Free West Papua Campaign.

Het is ingewikkeld om als journalist met de OPM in contact te komen. 'Het hotel is niet veilig ... Te veel Indonesiërs. Ik pik je ergens op. Kruip achter op mijn brommer en we rijden naar een plek buiten de stad', zei een contactpersoon. Het contact met hem - onder zijn schuilnaam - was tot stand

'verloren generatie'

De Indonesische grondwet garandeert alle Indonesiërs gelijke toegang tot onderwijs. Maar in Papua staat de werkelijkheid daar ver vanaf. Bijna 30 procent van de Papoea's is nog analfabeet, 10 procent van de onderwijzers is niet bevoegd, 45 procent van alle Papoealeerlingen haalt de laatste klas van de lagere school niet, diploma's zijn gemakkelijk te koop.

Regeringsgeld is vaak niet het probleem, wel de besteding en het toezicht door de hiervoor verantwoordelijke provinciale overheid. Het op Indonesische leest geschoeide lesprogramma wordt door de Papoea's als cultureel vervreemdend ervaren. Slechte leefomstandigheden in de verre kampongs drijven onderwijzers op de vlucht. Sommigen zeggen dat zo een hele generatie educatief verloren gaat.

kindersterfte

Jakarta doet financieel haar best: omvangrijke fondsen voor de bouw van klinieken en salarissen van medisch personeel. Medicijnen zijn vaak gratis. Maar veel geld 'verdwijnt', de kwaliteit van artsen en instrumentarium laat vaak te wensen over en in verre dorpen zijn nauwelijks gezondheidswerkers te vinden.

In een recent onderzoek van Stella Roos Peters van de Universiteit van Utrecht wordt een direct verband gelegd tussen Indonesische verwaarlozing - 'structureel geweld' - en de schrikbarende hoge kindersterfte onder de Papoea's in het achterland: 18,4 procent tegen 3,6 procent onder niet-Papoea's in de steden.

De wachtenden voor de ingang van de Calvary kliniek in Wamena kijken je haast wezenloos aan. Hebben ze parasitaire ziekten, huidinfecties, diarree of hiv? Dat laatste in heel veel gevallen. Aids komt onder Papoea's twee keer zo veel voor als onder transmigranten. Een catastrofe.

microkrediet

Papoea's kunnen economisch vaak niet concurreren met de handelsbewuste transmigranten uit andere delen van Indonesië. Papoea-vrouwen plegen op het land te werken, maar hoe raken ze met nog wat winst hun producten kwijt? De in 1972 opgerichte Stichting Hulp Papoea's in Nood (Hapin) springt met kleinschalige projecten bij. Esther Antoh kreeg een microkrediet van drie miljoen roepia's (zo'n 190 euro) tegen lage rente (1,5 procent). Zij heeft op de Vrouwenmarkt van Jayapura haar plekje gevonden. Ze vormt het levende bewijs dat hulpprojecten zin hebben. Zelfbewust laat ze in haar kleine 'winkeltje' haar producten zien: zout, olie, peper, wat groente, limonade, sigaretten, een paar tassen zelfs. En, zegt ze, 'mijn lening heb ik bijna afbetaald'. De Vrouwenmarkt in Jayapura is uitsluitend voor Papoea's bestemd en biedt bescherming met het doel ondernemerschap te stimuleren. Voortdurend hing de dreiging van opheffing van de markt in de lucht. Het stadsbestuur houdt namelijk niet van afscheiding van Papoea's. Maar na een moeizame strijd is er nu toch reële hoop dat de plaats waar Esther Antoh en anderen leren economisch weerbaar te zijn, blijvend wordt.

mensenrechten

Op een bevolking van nu zo'n 1,4 miljoen Papoea's zijn volgens een bescheiden schatting sinds 1963 zo'n honderdduizend Papoea's omgekomen: door executie, marteling, achtervolging, wanbeleid. Internationale zwartboeken spreken over willekeurige arrestaties, foltering, rechteloosheid, intimidatie van mensenrechtenactivisten, verboden toegang voor buitenlandse journalisten en andere waarnemers.

De man die het waagde de Morgenster te hijsen, de vlag die het verlangen van de Papoea's naar onafhankelijkheid symboliseert, bleef geweldloos. Maar zijn leven loopt sindsdien gevaar. Opgejaagd door speciale contraterreur-eenheden van Kompasus vluchtte hij met zijn gezin het oerwoud in.

Gelet op de (inter)nationale krachtsverhoudingen is de reële dreiging van afscheiding zeer gering. Toch treedt het in Papua oppermachtige leger- en politieapparaat zwaar onderdrukkend op. De regering in Jakarta heeft weinig greep op hoge militairen, die in Papua zo ook hun eigen financiële belangen hebben.

<http://www.nd.nl/artikelen/2014/maart/21/papoea-s-een-vergeten-volk>

21 maart 2014 – auteur Aad Kamsteeg.